

УДК 94:316.7(477)

Гайдамак В. - ст. гр. МБ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ВПЛИВ ТВОРУ «ЕНЕЇДА» ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Науковий керівник: Мацюк Г.Р.

Haidamak V.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

THE INFLUENCE OF IVAN KOTLYAREVSKY'S "ENEIDA" ON THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN LITERARY LANGUAGE

Supervisor: Matsiuk Halyna

Ключові слова: українська літературна мова, «Енеїда», Іван Котляревський, козаки, розмовна мова.

Key words: Ukrainian literary language, «Eneida», Ivan Kotlyarevsky, Cossacks, spoken language.

У наш час важливим є питання української мови, особливо мови літературної: її становлення, розвиток, розповсюдження. Проте важливим є питання впливу на українську мову: що було поштовхом та рушієм для розвитку багатогранності та різноманітності мови.

У всі часи свого існування українська мова переживала багато труднощів у своєму функціонуванні та розвитку. Починаючи від часів Київської Русі до часів Богдана Хмельницького чи загарбання українських земель московським царством українська мова існувала, проте існувала у різних проявах та не завжди відкрито. Проте значний поштовх для розвитку української літературної мови дала поема відомого українського письменника Івана Котляревського «Енеїда».

Іван Котляревський (1769-1838), український письменник, поет, драматург та родоначальник нової української мови, який народився у Полтаві, що вплинуло на нього та його громадянську позицію. У 1793-1796 роках почав працювати над створенням «Енеїди», за основу якої взяв твір видатного поета античності Вергілія «Енеїда», перекладанням якої він займався. Вперше повний друк поеми був зроблений 1842 року у Санкт-Петербурзі, вже після смерті поета. Проте у своїй «Енеїді» Котляревський розкривав не виникнення римського народу, а показував життя українського народу.

«Енеїда» Івана Котляревського – це перший великий твір української літератури, написаний живою розмовною мовою, якою користувалася й яку добре розуміла більшість українців. Саме цей твір став початком нової української літератури та здобув велику популярність – його із задоволенням читали як освічені люди, так і прості селяни. Котляревський змалював життя козаків, адже й сам служив у Сіверському карабінерному полку, створеному на основі кількох козацьких формувань. Щоб зберегти зв'язок із оригіналом, він назвав козаків троянцями, а їхнього проводиря – Енеєм. Завідувачка кафедри української літератури, кандидатка філологічних наук, доцентка Полтавського національного педагогічного університету ім. Г. В. Короленка Віра Мелешко поділилася думками про особливості «Енеїди» Івана Котляревського.

Вона твердить, що це твір, який став основою формування нашої літературної мови. Він захоплює майстерним і тонким змалюванням побуту та звичаїв різних верств українського суспільства. Наголошує на тому, що довгий час побутувало переконання, що письменник копіював лише полтавську говірку. Безсумнівно, він орієнтувався насамперед на ту мову, з якою зріс, якою користувалися у його родині. Його мати – решетилівська козачка – говорила вдома винятково українською мовою. Але у його мовній палітрі можна віднайти слова, які не притаманні Полтавщині.

Твір складається з шести частин, кожна з яких відповідає окремій книзі «Енеїди» Вергілія. Водночас Іван Котляревський суттєво змінює сюжет, образи та обставини, пристосовуючи їх до українських реалій. Еней нагадує типового гетьмана – очільника козацької держави. Давньоримські боги й богині переосмислені як персонажі українського фольклору, що надає твору особливого національного колориту. Ще однією важливою рисою «Енеїди» є поєднання високого та низького стилів. Автор уміло переплітає класичні мотиви з живою розмовною мовою, створюючи твір, який водночас є глибоким за змістом і доступним для широкого кола читачів. Такий підхід не лише зробив поему популярною, а й сприяв подоланню дистанції між освіченою елітою та простим народом.

Отже, поема «Енеїда» Івана Котляревського сприяла зміцненню зв'язків звичайних людей та їх розмовної мови із людьми освіченими та їх більш культурною мовою, що допомогло розвинути та поширити таку гарну та неповторну українську літературну мову.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія народу: як "Енеїда" Котляревського змінила українську мову. – URL: <https://library.knuba.edu.ua/node/823> (дата звернення: 08.04.2026).
2. В чому унікальність «Енеїди» Івана Котляревського. – URL: <https://www.ukrlib.com.ua/pub/article.php?articleid=2925> (дата звернення: 08.04.2026).
3. «Енциклопедія народу»: як українська мова в «Енеїді» Котляревського спричинила зміни. – URL: <https://suspilne.media/poltava/106792-enciklopedia-narodu-ak-eneida-kotlarevskogo-zminila-ukrainsku-movu/> (дата звернення: 08.04.2026).
4. «Енеїда» Котляревського. – URL: <https://abetkaua.com/eneyida-kotlyarevskogo/> (дата звернення: 08.04.2026).